

פרי ביכורים

חידושי הלכה והגות משולחנו של מורינו הגאון רבי יצחק מאיר הגר שליט"א
רב ומו"צ דקהילת חניכי הישיבות רמת בית שמש ב'

יו"ל ע"י מכון תורה ברמה רמב"ש ב' הערות ושאלות pribicurim100@gmail.com

ל.ה.ו - פרשת כי תצא – תשפ"ה

ובכתה את אביה ואת אימה ירח ימים

במסכת יבמות מח: נחלקו ר"א ור"ע אם הכוונה היא לאביה ואמה ממש וכך סובר רבי אליעזר לבין רבי עקיבא הסובר דמדובר בבכיה על עזיבת עבודת כוכבים וכמאמר הכתוב אומרים לעץ אבי אתה וכו'.

ההלכה ברמב"ם נפסקה כרבי עקיבא כנפסק ברמב"ם פ"ח מהלכות מלכים הלכה ה' וז"ל, וכיצד דין ישראל ביפת תואר אחרי שיבעלנה ביאה ראשונה והיא בגיורתה אם קבלה עליה להכנס תחת כנפי השכינה מטבילה לשם גרות מיד ואם לא קבלה תשב בביתו שלשים יום שנאמר וכתה את אביה ואת אמה ירח ימים וכן בוכה על דתה ואינו מונעה ומגדלת את צפרניה. ע"כ.

והספורנו ביאר כאן שכוונת הכתוב, שתעזבם ותתיישב בדעתה שלא לחשוב בהם עוד ככתוב שכחי עמך ובית אביך וכו'. וזהו מסתמא כוונת הרמב"ם לומר שהיא בוכה וחיובו הוא שלא למונעה מכך.

והתוס' ביבמות שם הביאו ג' נפקותות בין שיטת ר"א לר"ע, א' דכל הנ"מ היא רק לפרש הפסוק. ב' נ"מ אם מתו אביה ואמה או נתגירו ג' פי' ראב"ן שלרבי עקיבא צריכה שתכפור בע"ז קודם שתיבעל לו. וכעין זה פי' הרמב"ן עה"ת.

ולכאורה מדברי הרמב"ם נראה כהראב"ן, כי הרמב"ם פוסק כרבי עקיבא שהכוונה בכיה על ע"ז, מאידך בפירוש הפסוק ובכתה את אביה ואת אמה פי' ואינו מונעה, דהיינו שהציווי ב"ובכתה" הוא שאסור לו למנוע ממנה את הבכי, וזאת כדי שהיא בכך תבכה ותתנתק מעבודה זרה. אך במורה נבוכים ח"ג סוף פרק מא כ' הרמב"ם שכוונת התורה היא מצד הרחמנות עליה שתבכה ותוציא את כל כאבה החוצה כדי שלא תהיה כאובה. ודלא כהראב"ן.

ויש שפירשו שזהו חלק מחיוב הניוול שהיא צריכה להתנוול עליו, כ"כ הרדב"ז במצודת דוד, וזוהי הסיבה שאינו מונעה. והובאו כל הפירושים הנ"ל בדברי הרמב"ן שנקט במסקנת דבריו כהראב"ן.

ונראה להוסיף ביאור בגדר דין זה ד"ובכתה", דהרי אם אדם בוכה ושקוע בצעריו אינו יכול להתחבר עם חבירו כל עוד שהוא בצמצום ושקוע בעצמו, כי הבכיה היא צמצום כמו טפח בוכה אך כשיש שמחה שייך פתיחות כמו טפח שוחק וממילא גם חיבור, וזהו ענין מצות שמחת חתן וכלה, כי בעת חיבור יש פתיחות וככל שהשמחה גדולה יותר המקום לחיבור ונתינה גדול יותר, ולכן יש מצוה גדולה מאד לשמח החתן עם הכלה, אך כאן הזיווג הזה מצד היצר הרע ואינו מצד הקדושה ולא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע, אך בודאי שאין חובה לשמחה ולגרום לה לצאת מגדרה ולהתחבר עימו, אלא להיפך וזהו ובכתה ואסור לו למונעה, וכך יכבה היצר עם חיבוריו הטמאים.

והנה בזהר חדש על הפסוק "ובכתה את אביה ואימה ירח ימים", כתוב שפסוק זה מדבר על חדש אלול ויציאה למלחמה היינו מלחמת היצר, וביאור הכתוב ובכתה את אביה זה על הקב"ה ואימה זוהי התורה.

ולכאורה קשה מאד פשוטו של מקרא לפי דברי הזוהר הק', כי הרי סדר הפסוקים הינו, כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלוקיך בידך ושבית שביו וכו' הרי שלפי פשוטו של מקרא ה"ושבית שביו" הוא לאחר ש"ונתנו ה' א" בידך", ואם כן מה שייך כאן עדיין מלחמת היצר של חודש אלול, הרי כבר נתנו ה' בידך.

אך הביאור בזה נראה, כי דווקא לאחר שנתנו ה"א בידך ונראה שהינך הולך בדרך המלך וכבר התעלית וניצחת יצרך ומסודר אתה ברוחניות יש להזהר הרבה יותר שלא תחיה בשאננות, ומסופר על רבי נחמן מברסלב זיע"א, שהיה לו תלמיד שהיה מתגורר בפטרבורג עיר הבירה לצרכי פרנסה, ובבואו לפני רבו תמיד היה מתאונן על מגוריו בעיר הראשית שכולה חומריות ואין בה שום מרכז רוחני, וכמה קשה לו חיי התורה בעיר זו, ותדיר רבו היה מעודדו ומחזקו להיות כצור איתן ולהיות חזק בעבודת בוראו לבל חפול, אך פעם אחת הגיע לרבו, וכששאלו כיצד מצבו בעיר פטרבורג, ענה לו היהודי כי ב"ה הוא מתחיל להתרגל וכי הוא הצליח לסגל לעצמו חיים רוחניים ולשלבם בצורה טובה עם שאר עסקיו שם, אמר לו רבו, מהר והסתלק מגור שם, כי נראים הדברים שאיבדת את הפחד מירידה רוחנית ואזי הינך לפני נפילה, עליך לעבור מיידית ממקום זה.

והנה על הפסוק של "ובכתה את אביה ואת אימה" קשה, וכי הוא אחראי לכך שהיא תבכה על הוריה, תעשה היא מה שבליבה, אלא שכתב הרמב"ם בפ"ח מהל' מלכים הלכה ה' וכך כתבו עוד ראשונים, ואינו מונעה, דהיינו שעל השובה לראות את בכיה ולא להפסיקה, ובדרך המוסר, שאם הנשמה והתורה בוכים כדברי הזוהר על חטאי האדם חובתו היא שלא יפסיקנה מלבכות, והיינו שאם האדם מתעורר לתשובה ובכי על מצבו אינו רשאי למנוע ולהרגיע בכי זה.

וידועים דברי הגמ' במס' ברכות ס. על הפסוק במשלי, אשרי אדם מפחד תמיד, ההוא בדברי תורה כתיב. ופי' רש"י, בדברי תורה כתיב - אשרי אדם מפחד תמיד - שמא תשתכח ממנו, שמתוך כך הוא מחזיר לשנותם תמיד.

והנה בסוף הפרשה במצות מחיית עמלק כתוב, והיה בהניח ה' אלוקיך מכל אויבך מסביב וכו' מחה תמחה, רואים שדוקא בזמן שכבר הניח ה' אלוקיך מכל אויבך והגיע זמן ישיבתם בארץ ישראל במנוחה, דוקא אז עליך לזכור את הקרירות שעמלק הכניס בנו בזמן שכבר יצאנו משעבוד מצרים והפכנו לבני חורין, ושעלולה להכנס לחיינו בהיותינו שאננים ונינוחים, כי האויב הגדול לאדם הוא השלוח וחוטר הביקוש לעלות ולהתעלות ללא הפסקה.

ואם כן לדברי הזוה"ק מובן דעיקר המלחמה בחדש אלול היא על העבודה זרה שדבקה בנו וריחקתנו מדרך ה' כשעלינו להתקרב לבורא בכל דרך שהיא, ולעומק

הדברים נראה שהתורה נקטה לשון ירח ימים ולא חדש ימים כמו בפרשת בהעלתך, וספר צרור המור כ' רמז מכאן שסופו לגרשה, והיינו שבגט כותבים כך וכך לירח פלוני, אך בדרך הדרוש נ"ל, כי הירח הוא מרמז על הלבנה ל' ירח, שהרי הלבנה מרמזת על המלכות שמתכסית ונגלית, והבכי הוא על הכיסוי של מלכות ה' שמתהווה בחטאינו, ועל זה בוכים בחדש אלול ומי בוכה אשת יפת תואר, הנראה בעינינו כי בשנות חיינו בזמן המלחמה על עבודת ה' הננו יפי תואר בעינינו ללא שום פגם בו בזמן שרח"ל שנה שלמה אספנו הרבה ריחוק מה' ית', את אביה זה הקב"ה ואת אמה זוהי התורה הק'.

ולדברי הזוה"ק מובן דעיקר מלחמת היצר בחדש אלול היא על העבודה זרה שדבקה בנו וריחקתנו מדרך ה' כשעלינו להתקרב לבורא בכל דרך שהיא, ולעומק הדברים נראה שהתורה נקטה לשון ירח ימים ולא חדש ימים כמו בפרשת בהעלתך, וספר צרור המור כ' רמז מכאן שסופו לגרשה, והיינו שבגט כותבים כך וכך לירח פלוני, אך בדרך הדרוש נ"ל, כי הירח הוא מרמז על הלבנה ל' ירח, שהרי הלבנה מרמזת על המלכות שמתכסית ונגלית, והבכי הוא על הכיסוי של מלכות ה' שמתהווה בחטאינו, ועל זה בוכים בחדש אלול ומי בוכה אשת יפת תואר, הנראה בעינינו כי בשנות חיינו בזמן המלחמה על עבודת ה' הננו יפי תואר בעינינו ללא שום פגם בו בזמן שרח"ל שנה שלמה אספנו הרבה ריחוק מה' ית', את אביה זה הקב"ה ואת אמה זוהי התורה הק'.

זכור את אשר עשה ה"א למרים בדרך בצאתכם ממצרים וכן בזכירת עמלק כתיב בדרך בצאתכם ממצרים, ויל"ע מה בא הכתוב ללמדינו במילים אלו "בדרך בצאתכם ממצרים".

ונראה דמבואר לפי דברי הספרי, בדרך-בטירופכם, בצאתכם ממצרים- בגאולתכם.

ונראה דדבר זה שייך גם בלשון הרע וגם במחיית עמלק.

בלשון הרע גם כמרים שהיתה באחזה ודאגה ומסירות לאחיה מ"מ נענשה על אי זהירות יתירה בלה"ר, וזהו בגאולתכם דהיינו בזמן מנוחה ושלוה, וגם בטרופכם, היינו כשאש המחלוקת בוערת יש להזהר עד מאד בלשה"ר.

וגם מלחמת עמלק, גם בהניח ה"א מכל אויבך היינו זמן גאולתכם, אל תאמר עתה רגוע ואין שום בעיה, אלא יש ויש מלחמה עם עמלק בכל עת, וגם בעת טירופכם, היינו זמן מלחה עם שאר עמים אל תשכח ששורש הרע היא עמלק.

ונראה עוד לבאר דהנה בסוף פרשת שמיני כי אני ה' המעלכם מארץ מצרים ופי' רש"י לפי הגמ' בב"מ סא: תנא דבי רבי ישמעאל אלמא לא העלתי את בני ישראל ממצרים אלא בשביל שאין מטמאין בשרצים כשאר אומי דיימ ומעליותא היא לגבייהו וזהו לשון המעלה. עכ"ל. והרי כל דבר שיש להזהר בו כמו לשון הרע שנראה לבני אדם כהיתר ופחות משרצים אך לא כן אלא כל איסור שאפשר להכשל בו ישלהזהר בו כשרצים כי על מנת כן העלנו ה' ממצרים ולכן זהו בדרך בצאתכם ממצרים שתזכרו בכל דבר מדוע יצאתם ממצרים על מנת לעלות ולא לירד ואלו האיסורים יורידו אתכם ומכך הזהירו והשמרו.

ויתד תהיה לך על אזנך והיה בשבתך חוץ וחפרתה בה ושבתי וכיסית את צאתך כג"ד

ובגמ' במס' שבת כב. איתא ושפך וכסה במה ששפך יכסה ולא ברגל מלמד שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

ויל"ע אם כיסוי הצואה ברגל יש בה בזיון או לאו, דהצואה הוי דבר בזוי בעצמו ואולי לא שייך בה בזיון בכיסוי ברגל אך מאידך גיסא כיון שיש מצוה בכיסויה הרי שעשיית המצוה ברגל יש בה בזיון.

ואולי ממה שאמרה תורה ויתד תהיה לך על אזנך וכו' ושבתי וכיסית את צאתך. התכוונה התורה במילת ושבתי, שאותו מעשה שעשה עם היתד בחפירת הבור

יעשה עם היתד בכיסוי הצואה ולא ברגל. אמנם בספרי דורש מכאן שאין צריך יתד מיוחדת לכיסוי. אך יתכן דגם זה נלמד מהפסוק דבעינן יתד ולא רגל.

ופלא על החינוך בעשה תקסז שהשמיט המצוה לכסות והביא רק את המצוה להכנת היתד, אך בשאר הראשונים כן הובאה.

אמנם למעשה הרי אי"צ בכיסוי בעפר על צואה ובכל כיסוי אפי' כל דהו יכולים לכסות וכנפסק בשו"ע ריש סי' עו כיון דבכיסוי תליא רחמנא, אך מ"מ הנידון עדיין קיים. וצ"ע.

ואולי יש לחלק בין מצות כיסוי הדם שאין לעשותה ברגל כמבואר במס' שבת כב. לכיסוי צואה, כי מצות כיסוי הדם הוא המצוה במעשה הכיסוי, אך בכיסוי צואה העיקר הוא סילוק והרחקת הצואה והכיסוי הוא היכי תמצי לסילוק הצואה, על כן בכל צורה ואופן שמסלק הצואה מקיים הצוה ואין בזה ביזוי, ויתכן שזהו הפשט בהשמטת החינוך את מצות הכיסוי, כי לדעתו יש להכין כלים להעלמת הצואה בכל דרך שתהיה, ולא הכיסוי גופא.

ואגב אורחא יש לציין את דברי בעל הטורים שכתב על פסוק זה שהוא בגימטריא ומידותי תהיה על אזניך היינו י"ג המידות יהיו כלי זיין שלך, ובספר החינוך מציין במצוה זו את האמור במס' כתובות ה. כי האצבעות משופות כיתד בכדי שיוכלו לכסות עימם את האזניים משמיעת דבר רע. ויעויין כאן בביאור הכלי יקר באירכות על דרך זו, הרי שהנצחון במחנה על ידי ריחוק מכל דבר רע הוא גם במלחמת היצר שיש להשמר משמיעת רע ולהדבק בי"ג המידות של הקב"ה כמו שכ' בעל הטורים, וזה דבר שניתן לעשותו על ידי הלימוד בספר הקדוש תומר דבורה להרמ"ק שהולך ומבאר את הדרך ללכת ולהדבק במידותיו של הקב"ה. זוהי הדרך לנצח גם במלחמת היצר.

